

Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей

Слушний Олег Миколайович,
заступник директора з НВР закладу
«Загальноосвітня школа I-III ступенів №20
Вінницької міської ради»,
класний керівник 10-Б класу

Стилі виховання дитини в сім'ї

«Дитина — рентгенівський знімок сім'ї»

А.Макаренко

Сімейне виховання – одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту.

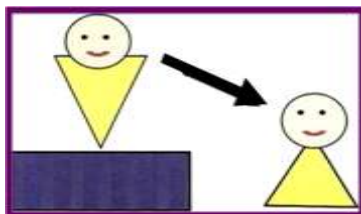
Діана Баумрінд (1975), Елеонора Маккобі та Джон Мартин (1983) визначили чотири стилі батьківської поведінки на основі двох факторів впливу на дитину у сім'ї: батьківського контролю та батьківської любові.

Батьківський контроль - це ступінь наявності в батьків тенденцій до заборон, контролю за діяльністю дитини, вимогливістю щодо виконання нею певних обов'язків.

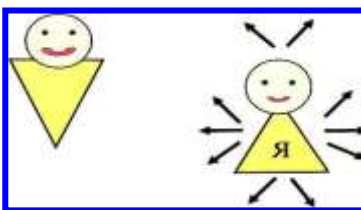
Батьківська теплота – те, якою мірою батьки виявляють свою любов у вигляді похвали, підтримки дитини чи навпаки: як часто вони критикують, карають її.

В основі класифікації – ступінь контролю та теплоти.

Стилі батьківської поведінки:

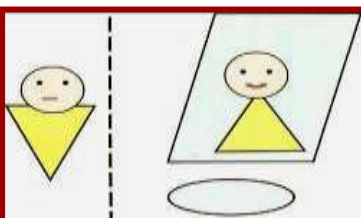

АВТОРИТАРНИЙ СТИЛЬ батьківської поведінки характеризується високим рівнем контролю та холодними стосунками з дітьми. Батьки закриті для постійного спілкування з дітьми. Ними встановлюються жорсткі

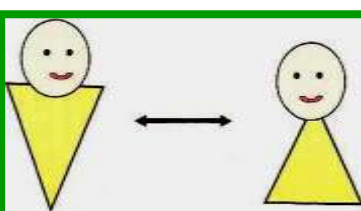

вимоги та правила, не дозволяється їх обговорення.

ЛІБЕРАЛЬНИЙ СТИЛЬ батьківської поведінки – спосіб взаємодії з дітьми, позбавлений контролю за ними і ґрунтується на теплих стосунках із ними. Відсутність контролю призводить до неусвідомленого відчуття дитиною того, що вона не потрібна.

ІНДИФЕРЕНТНИЙ СТИЛЬ поєднує низький рівень контролю за дітьми та відсутність теплоти у стосунках з ними.

АВТОРИТЕТНИЙ СТИЛЬ батьківської поведінки вирізняється контролем за дітьми і, в той же час, обговоренням у колі родини правил поведінки, що встановлені для дитини. Стосунки в родині теплі та доброзичливі. Рішення та дії батьків не здаються

випадковими та несправедливими для дітей, тому вони з ними погоджуються. Таким чином, високий рівень контролю поєднується з теплими стосунками в сім'ї.

На думку психологів на вибір батьками тактики виховання впливає:

- Неусвідомлена тенденція повторювати модель стосунків своїх батьків у власній сім'ї;
- Система ціннісних орієнтацій батьків;
- Рівень культури та освіченості;
- Матеріальний достаток;
- Особистісні якості;
- Рівень психологічної та педагогічної освіченості.

Однією з найбільш поширених проблем, що має негативні наслідки для психічного розвитку дитини, впливаючи на формування її особистості, є проблема порушення сімейних стосунків (неправильний тип виховання дитини).

Такі порушення викликають деформації у формуванні Я-образу, самооцінки дитини та підвищення рівня тривожності, що призводить до виникнення невротичних реакцій.

Критерії, які покладено в основу визначення типів неправильного виховання:

- Рівень протекції (гіперпротекція – гіпопротекція)
- Ступінь задоволення потреб дитини (потурання – ігнорування)
- Рівень вимогливості до дитини (забагато вимог - невимогливість)
- Рівень контролю (високий – низький)
- Емоційне прийняття – неприйняття
- Співвідношення заохочень та покарань (використовуються тільки заохочення – тільки покарання)

Психологами визначено такі типи “неправильного” виховання дітей у родині:

- Гіперпротекція
- Гіпопротекція
- Емоційне відторгнення
- Умови жорсткого ставлення до дитини
- Виховання в дусі надвисокої моральної відповідальності

Відповідно до вищезазначеного, найдоцільнішим є демократичний стиль виховання, коли батьки готові в разі потреби допомогти дитині, постійно спілкуються з дитиною, вірять в її здатність до успішної самостійної діяльності. Батьки – найбільш значимі для дитини люди, і саме від того, який стиль виховання

Учасники майстер-класу «Мистецтво спілкування з батьками» на базі ЗШ I-III ступенів №20 ВМР (вересень, 2014 р.)

вони оберуть, залежить, якою людиною: агресивно чи доброю, відкритою чи замкненою – стане їх нащадок.

Існують загальні правила виховання дітей:

- Треба повірити у неповторність своєї дитини, у те, що вона єдина унікальна, не схожа на жодну іншу, і не є вашою точною копією.
- Приймати дитину такою, якою вона є, підкреслювати її сильні властивості.
- Бути уважними і чуйними до дитини, слід уникати образ і погроз.
- Поєднувати повагу до дитини з вимогливістю, не соромитись виявляти любов до дитини, давати їй зрозуміти, що любитимете за будь-яких обставин.
- Намагатися, щоб ваша любов не перетворилася на всюдозволеність та бездоглядність.
- Діти повторюють дії дорослих, насамперед, батьків. Треба стати взірцем для них.
- Заохочуйте особисту відповідальність і самостійність.
- Вимагайте обміркованої поведінки.
- Чуйно ставтесь до запитів дитини.
- Намагайтесь впливати на дитину проханням. І якщо прохання не виконується, лише тоді вдавайтесь до інструкцій наказів.
- Дбайте про постійне дотримання дисципліни.
- Покарання не повинне витіснити любов. Воно повинно бути справедливим, враховуючи вчинок і мотив.
- Частіше спілкуйтеся з дітьми, вислуховуйте їх.
- Не забувати про правило 10 «якщо»:
  1. Якщо дитину постійно критикувати, вона навчається ненавидіти.
  2. Якщо дитина живе в атмосфері ворожнечі, вона вчиться бути агресивною.
  3. Якщо дитину постійно дорікати, вона починає жити з почуттям провини.
  4. Якщо дитину висміювати, вона ставатиме відлюдькуватою та замкнутою.
  5. Якщо дитину хвалити, вона вчиться бути вдячною.
  6. Якщо дитина зростає в атмосфері чесності, вона вчиться бути справедливою.
  7. Якщо дитину постійно підбадьорювати, вона вчиться вірити у себе.
  8. Якщо дитина виростає в атмосфері любові і тепла, вона вчиться любити та поважати інших.
  9. Якщо дитину постійно підтримувати, вона вчиться цінувати себе.
  10. Якщо дитина живе у безпеці, вона вчиться довіряти людям.

Дане правило 10 «якщо» можна запам'ятати за допомогою прийому мнемотехніки «Нумератор». Ця технологія дуже проста - спершу уважно розгляньте картинку (нумератор), потім виділіть цифри від 1 до 10 в кожному образі.

Тепер спробуємо пов'язати правила з образами.

1. Якщо дитину постійно критикувати, вона навчається ненавидіти. (Одиниця – це стовбур дерева, на якому сидить мавпочка-критик. Якщо «критикувати дитину, вона навчається ненавидіти». Літеру «н» можна побачити на стовбурі дерева. А ще - схрещені лапки мавпочки на дереві теж нагадують літеру «н»).
2. Якщо дитина живе в атмосфері ворожнечі, вона вчиться бути агресивною. (Дві краватки на шиї чоловіка вказують на другий номер нумератора. Ворожа гримаса обличчя вказує на те, що «дитина живе в атмосфері ворожнечі». У рисах нижньої частини обличчя чітко видно літеру «А», що означає «агресивною»).
3. Якщо дитині постійно дорікати, вона починає жити з почуттям провини. (Верхня частина дитячої гірки своєю формою нагадує трійку. Якщо дитині постійно дорікати дірами на штанах, внаслідок катання на гірці, вона починає жити з почуттям провини. Перильця у верхній частині гірки нагадують дві літери «п». Ці літери вказують на два слова: «почуття» і «провина»).
4. Якщо дитину висміювати, вона ставатиме відлюдькуватою та замкненою. (Валіза має чотири куточки, тому вона чотирикутна. Це можна пов'язати з четвіркою нашого нумератора. Валіза відкрита, неначе когось осуджує (висміює) своєю посмішкою. Але якщо валізу закрити, то все, що у ній всередині, стане «відлюдькуватим та замкненим». Усередині валізи також можна побачити літери «в» та «з»).
5. Якщо дитину хвалити, вона вчиться бути вдячною. (П'ятірка – це п'ятикутна морська зірка, яка також нагадує літеру «х», що означає «хвалити». Дякувати морська зірка може лише морськими перлами).
6. Якщо дитина зростає в атмосфері чесності, вона вчиться бути справедливою. (Навісний замок зовнішньо нагадує шестірку. Під вушком замка повітря або, іншими словами, атмосфера, в якій літає літера «ч». Це означає «в атмосфері чесності». Вушко замка схоже на літеру «с», що означає «справедливою»).
7. Якщо дитину постійно підбадьорювати, вона вчиться вірити у себе. (В образі дерева чітко видно цифру сім. Згадати фразу «постійно підбадьорювати», допомагають дві зламані гілки у формі літер «п» і «п». Піджимаючись хлопчик «вчиться вірити у себе»).

8. Якщо дитина виростає в атмосфері любові і тепла, вона вчиться любити та поважати інших. (Вісімку можна прив'язати до двох колес тракторця, на передній панелі якого зображено сердечко, а з труби димиться тепло. Це означає: «в атмосфері любові і тепла». Корова вчиться водити трактор, на ній теж намальовано сердечка, а на рогах чітко видно літери «п». Це означає «вчиться любити та поважати»).
9. Якщо дитину постійно підтримувати, вона вчиться цінувати себе. (Образ дев'ятки можна побачити у квітці, стебло якої потрібно «постійно підтримувати». А цінувати себе, це значить час від часу дарувати собі квіти. На фразу «цінувати себе» також вказує літера «ц» у серединці квітки).
10. Якщо дитина живе у безпеці, вона вчиться довіряти людям. (Десять – це рятівний надувний круг, перев'язаний гумовими ремінцями. Якщо плавати з кругом, то можна почувати себе «у безпеці». А якщо дитина вчиться плавати без рятівного круга сама, то вона повинна «довіряти людям», знаючи, що вони в будь-який момент подадуть руку допомоги та, за потреби, витягнуть із води).

Рекомендована література:

1. Амонашвілі Ш.О. Школа життя. - Хмельницький: Подільський культурно-просвітительський центр ім. М.К. Реріха, 2002. - 169.
2. Большакова І.О. «Сімейне виховання: стилі батьківської поведінки та типи неправильного виховання»;
3. Психолог на батьківських зборах / Упоряд. О. Главник — К.; Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. - 112 с.- (Бібліотека “Шкільного світу”)